

TIJORAT BANKLARIDA BANK KAPITALINI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Kutekeev Janibek Mambetaliyovich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

Ilmiy rahbar:

Ph.D A.K.Baxadirov

Annotatsiya: *Ushbu maqola Tijorat banklari faoliyatining barqarorligini ta'minlashda bank kapitalining muhimligini, hamda bank kapitalining yetarli darajasiga erishish maqsadida boshqaruvning samarali tizimi tashkil etish va rivojlantirish istiqbollari haqida fikr yuritadi. Tijorat banklari faoliyatini uzluksiz va samarali tarzda amalga oshirishning eng muhim manbasi bank kapitali hisoblanib, uning yetarlilik darajasi bankning o'z faoliyatida mustaqilligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuning uchun maqola bank faoliyatida aynan bank kapitalini boshqarish tizimini samarali tashkil etish qanchalik ahamiyatli ekanligi xususidagi fikrlar bilan boyitilgan.*

Kalit so'zlar: *Bank kapitali, bank kapitalini boshqarish tizimi, kapital tarkibi, risklarni boshqarish, qimmatli qog'ozlar, investitsiya.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение банковского капитала в обеспечении устойчивости коммерческих банков, а также перспективы создания и развития эффективной системы управления для достижения достаточного уровня банковского капитала. Банковский капитал считается важнейшим источником непрерывной и эффективной деятельности коммерческих банков, а его уровень достаточности служит обеспечению независимости банка в его деятельности. Поэтому статья обогащена мыслями о том, насколько важно эффективно организовать систему управления капиталом банка в банковской сфере.*

Ключевые слова: *банковский капитал, система управления банковским капиталом, структура капитала, управление рисками, ценные бумаги, инвестиции.*

Abstract: *This article discusses the importance of bank capital in ensuring the stability of commercial banks, as well as the prospects of establishing and developing an effective management system in order to achieve a sufficient level of bank capital. Bank capital is considered the most important source of continuous and efficient operation of commercial banks, and its level of adequacy serves to ensure the independence of the bank in its activities. Therefore, the article is enriched with thoughts about how important it is to effectively organize the bank's capital management system in banking.*

Key words: *Bank capital, bank capital management system, capital structure, risk management, securities, investment.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyingi qisqa vaqt ichida bank sektorini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratildi va tijorat banklari faoliyati shu qisqa vaqt ichida kutilganidan ham samaraliroq yaxshilandi. Tijorat banklari faoliyatini takomillashtirishning asosiy sabablaridan biri O'zbekiston Respublikasining jahon iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro iqtisodiy aloqalarning kengayishi hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti ijtimoiy hayotning barcha sohalariga keng kirib boradigan hozirgi vaziyatda bank tizimining zamonaviy talablar asosida ushbu tizimda boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishga bo'lgan ehtiyoji ortib bormoqda.

Tijorat banklari iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, ular moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Bank kapitali, bankning moliyaviy mustahkamligini belgilovchi asosiy omil bo'lib, uning barqarorligini oshirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish juda muhimdir.

Bozor munosabatlarining muhim bo'g'inlaridan biri bo'lgan bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirish zamirida iqtisodiyotni rivojlantirish, xalqaro bank tizimi talablariga mos keluvchi mahalliy banklar faoliyatini tashkil qilish va ular faoliyatini yanada takomillashtirish shu kunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi.

Tijorat banklari faoliyatining samaradorligi va uzluksizligi birinchi navbatda banklarning kapitali qanchalik yetarli ta'minlanganligiga bog'liq. Tijorat banklari kapitali ma'lum shartlar asosida jalb qilingan va bank barqaror faoliyatini ta'minlash maqsadida tashkil etilgan moliyaviy manba hisoblanadi.

Banklar potentsial yo'qotishlarni qoplash va iqtisodiy zarbalarga qarshi turish uchun yetarli kapitalga ega bo'lishini ta'minlashi kerak. Kapitalning yetarli emasligi banklarni moliyaviy inqirozlarga nisbatan zaifroq qilishi mumkin. Ushbu muammoning dolzarbligini so'nggi voqealar, masalan, 2008 yilgi jahon moliyaviy inqirozi, kapital buferlarining yetarli emasligi tufayli ko'plab banklar muvaffaqiyatsizlikka uchraganligi ta'kidlaydi.⁴²

Banklar har xil turdagi aktivlar uchun zarur bo'lgan kapital miqdorini aniqlash uchun riskni hisobga olgan holda aktivlar hisob-kitoblaridan foydalanadilar. Biroq, xavf og'irliklarini aniqlashda nomuvofiqliklar va sub'ektiv mulohazalar bo'lishi mumkin, bu esa kapitalning potentsial noto'g'ri taqsimlanishiga olib keladi.

Iqtisodiy kengayish davrida banklar o'z kreditlarini ko'paytirishi va ko'proq tavakkal qilishlari mumkin, bu esa kapital koeffitsientini pasaytiradi. Ushbu protsiklik xatti-harakatlar tizimli xavflarni kuchaytirishi va iqtisodiy tanazzulning ta'sirini kuchaytirishi mumkin. Ushbu muammoning dolzarbligi iqtisodiy beqarorlik davrida, masalan, COVID-19 pandemiyasi sabab bo'lgan so'nggi global retsessiyada yaqqol namoyon bo'ladi.

Banklar bo'shliqlardan foydalanish yoki o'zlarining xavf-xatarli aktivlarini kamaytirish va shuning uchun kapital talablarini kamaytirish uchun ijodiy buxgalteriya usullarini qo'llash orqali tartibga soluvchi arbitraj bilan shug'ullanishi mumkin. Bunday amaliyotlar kapitalni tartibga solish samaradorligiga putur yetkazishi mumkin. Bu muammo dolzarbligicha qolmoqda, chunki banklar doimiy ravishda me'yoriy-huquqiy hujjatlar doirasida o'z kapital pozitsiyalarini optimallashtirishga intilishadi.

Umuman olganda, ushbu bank kapitali bilan bog'liq masalalarni hal qilish bugungi kunda dolzarbdir, chunki banklar iqtisodiy o'sish va barqarorlikni qo'llab-quvvatlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tijorat banklari kapitalini boshqarish tizimini takomillashtirish ularning barqarorligini ta'minlash, tizimli risklarni kamaytirish va moliya tizimining umumiy barqarorligini oshirishga yordam beradi.

Bank Kapitalining Ahamiyati

Bank kapitali, bankning majburiyatlari va aktivlari o'rtasidagi farqni anglatadi. U quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

Barqarorlikni ta'minlash: Bank kapitali bankning to'lov qobiliyatini oshiradi va uning bankrotlikdan himoya qiladi.

Risklarni boshqarish: Bank kapitali yuqori riskli operatsiyalarni amalga oshirish imkonini beradi.

Mijozlarga ishonch berish: Mijozlar bankning moliyaviy holatini ko'rib, unga ishonch hosil qiladilar.

Bank Kapitalini Takomillashtirish Strategiyalari

Kapitalni ko'paytirish

oAktsiyalar chiqarish: Banklar yangi aktsiyalar chiqarib, kapitalni oshirishlari mumkin. Bu investorlardan qo'shimcha mablag'lar jalb qilish imkonini beradi.

oDividend siyosati: Dividendlardan voz kechish yoki ularni kamaytirish orqali bank kapitalini oshirish mumkin.

Risklarni boshqarish

oDiversifikatsiya: Aktivlarni diversifikatsiya qilish orqali risklarni kamaytirish va barqaror daromad olish.

o Sifatli kreditlar berish: Qulay shartlar asosida sifatli kreditlar berish, ularning qaytarilish ehtimolini oshiradi.

Innovatsion texnologiyalar

o Fintech hamkorlik: Texnologik kompaniyalar bilan hamkorlik qilish orqali banklar xizmatlarini yangilash va samaradorlikni oshirishlari mumkin.

o Kiberxavfsizlik: Kiberxavfsizlikni kuchaytirish orqali banklar o'z moliyaviy ma'lumotlarini himoya qilib, mijozlarga ishonch berishlari mumkin.

Regulyator talablariga rioya qilish

o Baarqarorlik me'yorlari: Regulyatorlar tomonidan belgilangan kapital talablari va me'yorlarga rioya qilish banklarning moliyaviy barqarorligini oshiradi.

o Stress-testlar: Banklar o'zlarining moliyaviy holatini baholash va potentsial muammolarni aniqlash uchun stress-testlarni o'tkazishlari kerak.

XULOSA

Tijorat banklarida bank kapitalini takomillashtirish, nafaqat bankning o'z barqarorligini oshirish, balki iqtisodiyotning umumiy barqarorligini ta'minlashda ham muhimdir. Yuqorida keltirilgan strategiyalarni amalga oshirish orqali banklar o'z moliyaviy holatini mustahkamlash va raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR;

1. "Banklar va bank faoliyati to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi qonuni

2019-yil 6-noyabr.

2. O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasining Markaziy banki to'g'risida" gi Qonuni, 2019-yil 11-noyabrdagi O'QR-582-sonli qonuniga muvofiq yangi tahriri.

3. "Bank tizimining moliyaviy barqarorligini yanada oshirish va Investitsiyaviy faolligini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Qarori 2018-yil, 6-aprel PQ-1317-son.

INTERNET SAYTLARI:

www.stat.uz – Davlat Statistika Qo'mitasi rasmiy sayt

www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki rasmiy sayti